

Козьма Василь Васильович

## Роль стратегічних комунікацій Росії в європейському інформаційному просторі (до питання євроскептицизму)

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-2.18>

Козьма Василь Васильович  
доктор політичних наук, доцент,  
провідний науковий співробітник  
науково-організаційного центру  
Національної академії  
Служби безпеки України  
вул. Михайла Максимовича, 22,  
Київ, Україна

*Проблема стратегічних комунікацій останнім часом стала актуальною для досліджень із міжнародної політики з погляду як визначення понятійно-категоріальних характеристик зовнішньополітичного інструментарію, так і прикладного аспекту діяльності міжнародних акторів. Для сучасних держав стратегічна комунікація виступає інструментом державного управління, критично важливим чинником у стратегічному стримуванні, частиною політичного, дипломатичного й військового комплексу заходів на міжнародній арені.*

*Статтю присвячено стратегічним комунікаціям Російської Федерації в європейському інформаційному просторі в контексті вивчення природи євроскептицизму. Актуальність дослідження полягає в тому, що воно зосереджене на аналізі головних чинників євроскептицизму, одним з яких є російський інформаційний вплив.*

*Мета статті – з'ясувати, які головні причини спонукають до зростання кількості євроскептиків сьогодні та які наслідки такого зростання для національної безпеки України. Зазначено, що основним рушієм зростання популярності євроскептичних політичних сил в останні десятиліття стала фінансова криза та заходи жорсткої економії, які викликали невдоволення громадян, рівень добробуту яких помітно знизився.*

*У статті приділено увагу партіям і рухам євроскептиків, лідери яких, прагнучи завоювати голоси виборців, використовують будь-які прийоми популістської риторики, граючи насамперед на націоналістичних і антиіммігрантських настроях виборців. Результат останніх виборів до Європейського парламенту підтвердив прогнози дослідників про можливість деякого успіху євроскептиків. Проте їм не вдалося домогтися бажаного відсотка голосів для значущого впливу на прийняття рішень. Підкреслено, що будь-яка криза Єврозони впливає на рівень євроскептицизму, проте цей вплив ні в якому разі не є монолітним. Обов'язково потрібно враховувати важливі національні відмінності в структурі євроскептицизму, оскільки політичні сили в тій чи іншій країні по-різному розуміють та трактують це поняття.*

**Ключові слова:** євроскептицизм, стратегічні комунікації, міжнародна безпека, інтеграція, міграційна політика, національна безпека.

**Вступ.** Сучасні події в Україні актуалізували необхідність не лише наукового узагальнення теоретичних напрацювань щодо сутності тих чи інших кризових процесів, а й з'ясування причин їх виникнення, відтворення та перебігу. В цьому контексті важливою передумовою проведення антикризових заходів є, на нашу думку, ретельний аналіз впливу зовнішньополітичних чинників на безпекову політику України. Зазначимо, що таких чинників є багато, і кожен з них потребує окремого вивчення. В цій публікації ми приділимо увагу одному з них, а саме проблемі євроскептицизму, а також спробуємо з'ясувати роль стратегічних комунікацій Росії в європейському інформаційному просторі.

**Стан наукової розробленості проблеми.** Вітчизняні дослідники приділяють значну увагу вивченню проблеми євроскептицизму. Варто зазначити, що більшість із них констатують зростання останнім часом дезінтеграційних тенденцій всередині Європейського Союзу. Значну роль у цих процесах відіграють євроскептичні політичні організації, діяльність яких загрожує не лише політиці більш тісної співпраці всередині ЄС, а й зовнішньополітичним інтересам України. З останніх робіт на цю тему варто згадати праці М. Розумного [1], К. Вітмана [2, с. 8–12], О. Гісси [3, с. 172–181],

О. Бондаренка [4, с. 96–102], С. Наумкіної, Ю. Маслова [5, с. 58–62] та ін.

**Мета та завдання.** Отже, спробуємо з'ясувати, які головні причини спонукають до зростання кількості євроскептиків сьогодні та наслідки такого зростання для національної безпеки України.

**Результати.** Не будемо ставити коня поперед воза й одразу списувати все на «руку Кремля». Роль Росії в дезінтеграційних процесах по всьому світі значна, проте існують інші чинники, і перше місце серед них ми відводимо чинникам економічним. Провали в економічній політиці Європейського союзу одразу ж відбиваються на рівні та способі життя мільйонів людей. Так, наприклад, значна кількість євроскептиків серед населення ЄС з'явилася у свій час внаслідок запровадження програми «жорсткої економії» з метою порятунку Греції від фінансово-економічної кризи. Попри значну фінансову допомогу, виділену структурами Євросоюзу та МВФ, починаючи з 2010 року, стабілізувати економіку Греції вдалося лише у 2018 році. Зрозуміло, що такий порятунок – не альтруїстичний крок з боку Брюсселя, і розраховуватися за нього греки будуть ще дуже довго. Факт витрачання величезних сум платників податків – громадян ЄС на вирішення проблем однієї країни значно

посилив критику європейських інституцій. З самого початку проведення непопулярних реформ у Греції заявили про себе євроскептичні популістські політичні партії та політичні об'єднання як у самій Греції, так і за її межами. Яскравим прикладом слугує діяльність найбільшого євроскептичного політичного об'єднання Греції «СІРІЗА», представники якого виступили з різкою критикою політики ЄС, вважаючи, що такі кроки лише шкодять національній економіці. До того ж деякі політичні партії («Незалежні греки») виступили за відмову від програми європейської фінансової допомоги та навіть виходу Греції з Єврозони [6]. У цьому місці зробимо короткий відступ і звернемо увагу читачів на декілька показових моментів. По-перше, як тільки будь-яка політична організація заявляє про свої євроскептичні позиції, особливо якщо ці позиції ґрунтуються на різкій критиці політики ЄС щодо підтримки України, то, як правило, така організація має всі шанси потрапити на російське телебачення у категорію «друзі Росії». Другий момент вказує на тісний зв'язок ідеології політичних партій з євроскептицизмом. Згадана вище євроскептична коаліція політичних партій Греції «СІРІЗА» об'єднує ідеологічно близькі політичні групи лівого та ліворадикального спектру (комунізм, соціалізм, троцькізм, марксизм, маоїзм тощо). Проте не варто переоцінювати роль ідеології всередині сучасних політичних партій, адже одна справа – виступати з популістськими гаслами на передвиборчих зборах, а зовсім інша – брати на себе відповідальність за прийняття непопулярних рішень, перебуваючи при владі. Отже, на прикладі Греції ми бачимо, як економічні чинники впливають на посилення ролі євроскептичних партій у внутрішній політиці окремо взятої країни.

Другим важливим чинником, що вплинув та продовжує впливати сьогодні на посилення позицій євроскептиків, є питання імміграції. Зазначимо, що європейська міграційна криза 2015 року, яка була викликана масовим напливом мігрантів із країн Близького Сходу та Африки, подається багатьма дослідниками як приклад неефективності європейських інститутів та провальної зовнішньої політики ЄС загалом. Безумовно, одномоментне збільшення в рази кількості людей, охочих потрапити в заможні країни Європи, стало неабияким випробуванням для міграційних, прикордонних, поліцейських та інших служб ЄС. Проте важко об'єктивно оцінити масштабність проблеми, не розібравшись у специфіці європейської міграційної політики, та з'ясувати, хоча б у загальних рисах, причини, що призвели до неконтрольованого напливу такої кількості людей до ЄС. Стосовно специфіки зазначимо, що вона (специфіка) має тісний зв'язок із рівнем економічного розвитку конкретної країни. Іншими словами, економічне зростання потребує значної кількості людського капіталу. Чомусь сьо-

годні не заведено називати речі своїми іменами, проте варто нагадати, що капіталізм як суспільний лад, система виробництва й розподілу нікуди не зникав і своєї мети не змінював, а полягає вона у максимізації доходів, насамперед для власників виробництва, за рахунок дешевої робочої сили. Таким чином, міграційна політика країн Західної Європи після другої світової війни була спрямована на те, щоб поповнювати дефіцит робочої сили шляхом залучення мігрантів. Питання інтеграції, асиміляції, адаптації, ідентифікації, соціалізації тощо залишалися другорядними і покладалися на впровадження ідеї мультикультуралізму під прапором політичної рівності за зразком Сполучених Штатів Америки. Залишимо без розгляду наслідки мультикультуралізму та сьогоднішні «жорсткі» варіанти міграційної політики таких країн, як Франція, Німеччина чи Велика Британія. Скажемо лише, що ідея європейського «плавильного казана» себе не виправдала, натомість створила нові внутрішньополітичні проблеми (етнокультурні, релігійні, соціальні), розв'язання яких потребує значних зусиль. Отже, запит на робочу силу економічно розвинених країн є головним рушієм міграційних процесів. Проте, як нам відомо, у 2015 році жодна з європейських країн не переживала різкого економічного зростання, що потребувало б залучення значної кількості трудових мігрантів. Яка ж причина такого «переселення народів»? Ось тут варто уважніше придивитися до наступного чинника, а саме до «руки Кремля» й зокрема до специфіки стратегічних комунікацій Росії в європейському інформаційному просторі.

Не будемо заперечувати, що міграційна криза в ЄС 2015 року значною мірою є наслідком тривалих громадянських конфліктів у країнах Африки та Близького Сходу, проте ми схильні вважати, що природа цієї кризи лежить не лише в гуманітарній площині, адже люди, які бажають убезпечити себе й свої родини від жахів війни, не прориваються через десятки кордонів із немовлятами на руках, щоб потрапити виключно до Німеччини, Франції чи Великої Британії. Вони шукають притулку в сусідніх безпечних країнах із надією на швидке повернення додому. За багатьма ознаками (одномоментність, однаправленість, одноманітність поширюваної інформації, масштабність тощо) ця криза радше є елементом цілеспрямованої міжнародної політики, інструментом політико-економічного тиску на Європейський Союз із метою дестабілізації інтеграційних процесів. Виникає закономірне питання: кому це вигідно? Шукаючи відповідь, ми мимоволі потрапляємо в пастку тривалих дискусій навколо проблем глобальної міжнародної політики. Однак у цьому випадку чітко простежується зв'язок між подіями в Україні та міграційною кризою в ЄС. Очевидно, що запровадження санкційної політики проти Російської Федерації за анексію Криму

та розв'язання війни на сході України не могло не вплинути на зовнішньополітичні стосунки Росії та ЄС. Це, зокрема, визнають і російські вчені, щоправда, критичного аналізу подій у їхніх публікаціях годі шукати. Наведемо декілька цитат, які наочно демонструють специфіку російських стратегічних комунікацій: «Воссоединение Крыма с Россией в марте 2014 г. стало ключевой и наивысшей точкой в проявлении трехсторонних противоречий, обозначивших переход стратегии США и ЕС к курсу на открытую конфронтацию с Российской Федерацией. <...> В настоящий момент Евросоюз стал добровольным заложником антироссийской политики США. С одной стороны, ЕС испытывает давление со стороны миграционного кризиса, вызванного непродуманными действиями НАТО в ходе Арабской весны. С другой стороны, ЕС является заложником безответственной политики правительства Украины, действующего по указаниям США» [7, с. 6]. У відповідь на запровадження санкцій не лише змінилася риторика Кремля, а були прийняті конкретні заходи щодо дестабілізації та послаблення ЄС зсередини. Доказами цілеспрямованої російської політики є численні публікації у ЗМІ, мета яких – переконати передусім російських громадян у несправедливості застосування санкцій і невтручання Росії в європейську політику. Проте публічні заперечення не заважають допитливим дослідникам знаходити численні докази зворотного. Одним із прикладів відвертої спроби фальсифікації та перекручування фактів є стаття співробітника російського Інституту світової економіки та міжнародних відносин В.А. Оленченко «Міграційна хвиля в Європі», в якій він пише: «Как правило, миграционным приливом беженцев в Европу предшествуют пропагандистские кампании, побуждающие беженцев покидать места проживания и искать более безопасные зоны. <...> В настоящее время реалии меняются. Воздействие российских ВКС и наступление правительственных сирийских войск нарушает западный план по Сирии. Под их совместными ударами боевики разбегаются, и тем самым исчезает фактор, консолидирующий лагеря беженцев. Они частично возвращаются, частично остаются в местах своего проживания, частично мигрируют. В целом становится достаточно очевидно, что фактор беженцев в заметном большинстве является искусственно сформированным и управляемым феноменом» [8, с. 60]. Покладаючи левову частку відповідальності за міграційну кризу на США, автор чомусь уникає відповіді на питання, хто ж стоїть за пропагандистськими гаслами, які збурили сотні тисяч людей рухатися саме в напрямі Європи. Складається враження, що це США навмисно направили біженців до ЄС, щоб послабити своїх же союзників. Водночас втручання Росії у сирийський конфлікт подається як акт «гуманності та миру».

Віншому місці автор згаданої публікації вказує на так званий «Норвезький казус». Йдеться про різке одномоментне збільшення потоку мігрантів до Норвегії з території Росії. Далі цитата: «По состоянию на февраль 2016 г., по официальным норвежским данным, в Норвегии скопилось 5–6 тысяч мигрантов. Мигранты устремлялись в Норвегию через российско-норвежскую границу, прибывая в Россию с однократной туристической визой, то есть не предполагая, что они будут следовать обратно через российскую территорию, и, видимо, ориентируясь на Норвегию как на пункт своего назначения. Норвегия могла быть для них привлекательной в связи с тем, что она входит в Шенгенскую зону, которая предполагает бесконтрольное пересечение границ со странами Евросоюза. Характеризуя миграционный феномен, норвежские должностные лица оперируют следующими фактами. Мигранты в названном количестве прибыли в страну во второй половине 2015 г., то есть их въезд в Норвегию и по срокам, и по интенсивности синхронен с миграционным приливом в страны ЕС. Норвежцы акцентируют внимание на том, что начало миграционного прилива в их страну в августе 2015 г. было для них неожиданным, как и прекращение прилива – почти в одночасье – 30 ноября 2015 г. И тот и другой сроки имеют свое объяснение. В августе 2015 г. на Ближнем Востоке активизировались слухи о подготовке террористической группировкой ИГИЛ (запрещена в России) решающего наступления на сирийские правительственные войска, которое подавалось как будущая безоговорочная победа над правительством Б. Асада. Этот тезис широко тиражировался западными СМИ и стимулировал миграционные движения. Что касается ноября 2015 г., то он отмечен встречей «Группы поддержки Сирии» в Вене (Австрия) 14.11.2015 г. заявлением «Группы двадцати» по борьбе с терроризмом в Анталии (Турция) 15–16.11.2015 г. и поездкой французского президента Ф. Олланда в США, Британию, Германию и Россию с целью прояснения возможностей создания широкой антитеррористической коалиции 20–27.11.2015 г. В ноябре 2015 г. заметно активизирована деятельность российских ВКС в Сирии и публично отмечена неблагоприятная роль Турции. Названные мероприятия радикально поменяли векторы развития ситуации в Сирии и вокруг нее. Из изложенного выше просматривается вполне очевидная «направляемость» движения мигрантов в Норвегию. В частности, разработка маршрутов движения мигрантов в Норвегию, их визовое и логистическое обеспечение никак нельзя воспринимать как продукт деятельности самих мигрантов, поскольку это далеко выходит за пределы их образования, кругозора, знания российских и европейских реалий, не говоря уже о синхронности их движения и сроках прибытия и убытия» [8, с. 62].

У наведеній розлогій цитаті залишається лише правильно розставити акценти, адже автор випадково чи навмисно підкреслює, що одномоментний рух такої кількості людей неможливий без логістичної та візової підтримки. Питається: хто надав цим людям таку підтримку та яким чином вони отримали російські візи? Наведемо коротку інформаційну довідку і бачення проблеми з норвезького боку. Далі пряма мова: «Все они обладали визами для пребывания на территории России или пригодными для перемещения по России транзитом документами. Именно это, с точки зрения властей в Осло, дает основания говорить о том, что они могли просить о предоставлении убежища еще до появления в Норвегии» [9]. Стосовно дати припинення міграції, то і тут автор лукавить, заявляючи про те, що зустрічі на високому рівні та діяльність військового контингенту Росії в Сирії радикально змінили внутрішньополітичну ситуацію та відповідно зупинили потік мігрантів. Все набагато простіше: у листопаді норвезька влада закрила кордон для мігрантів і внесла зміни в імміграційне законодавство, згідно з яким у розгляді прохань про притулок буде відмовлено взагалі, якщо прохач прибув з країни, в якій його життю нічого не загрожувало. На жаль, обсяг статті не дає можливості наводити інші приклади, а їх є чимало, зазначимо лише, що позицію Росії до майбутнього ЄС можна окреслити дуже змістовним «застереженням»: «облик будущей Европы, а также успех или неуспех этой трансформации зависит, в том числе, и от того, как ЕС будет выстраивать свои отношения с внешними партнерами, включая Россию» [8, с. 63].

Повертаючись до природи євроскептицизму, окреслимо ще одну групу причин його зростання. Це питання, які стосуються демократії та національних суверенітетів. «Ще однією проблемою політичної системи Євросоюзу як такої є проблема «демократичного дефіциту». Критика прийнятих у Брюсселі рішень поступово трансформується у євроскептицизм. Створилася ситуація, коли громадяни можуть висловитися «за» або «проти» проекту європейської інтеграції, але не можуть вплинути на його конкретний зміст» [10]. Такий стан речей дає можливість євроскептичним партіям критикувати політику ЄС, наголошуючи передусім на тому, що членство в ЄС загрожує національним суверенітетам та національній ідентичності.

Також доволі поширеним є розуміння євроскептицизму як певної форми суспільної свідомості, яка виникає в результаті подолання конфліктів та суперечностей. Проте детальне вивчення цього предмета переконливо доводить, що однією з головних причин посилення євроскептицизму серед пересічних громадян Європейського Союзу є діяльність харизматичних політичних лідерів та очолюваних ними організацій. Здебільшого це

опозиційні політичні партії правого чи лівого ідеологічного спектру. Проте приклад Британської консервативної партії показує, що євроскептицизм притаманний і правлячим партіям, і навіть на певний проміжок часу може стати складовою частиною їхньої ідеології. Вивчення впливу особистісного чинника на природу євроскептицизму є окремою науковою проблемою і потребує висвітлення на сторінках інших публікацій.

Наведені чинники, що впливають на зростання рівня євроскептицизму, не є вичерпними. Аналіз тих, що були згадані нами у цій публікації, дає можливість зробити висновок, що будь-яка криза Єврозони впливає на рівень євроскептицизму. Проте цей вплив ні в якому разі не є монолітним. Обов'язково потрібно враховувати важливі національні відмінності в структурі євроскептицизму, оскільки політичні сили в тій чи іншій країні по-різному розуміють та трактують це поняття.

Теоретичне вивчення природи євроскептицизму було б неповним без ознайомлення з практичним його втіленням у реальній політиці. Таким чином, зважаючи на важливу роль Європейського парламенту у формуванні політики Європейського Союзу, питання його партійного складу залишається актуальною темою для дослідження та обговорення провідними науковцями та експертами, адже, як зазначалося вище, від того, яким буде баланс сил всередині правлячої коаліції, великою мірою залежатиме політика Євросоюзу не лише щодо підтримки України, а й стосовно стримування Росії, зокрема збереження та нарощування антиросійських санкцій.

Аналіз підсумків виборів до Європейського парламенту (травень 2019) дозволяє зробити деякі висновки, визначити головні особливості та з'ясувати ключові тенденції. Насамперед сюрпризом виборів став не результат голосування, а висока явка виборців. Майже 51% з 420 мільйонів європейських виборців взяли участь у голосуванні. Ще однією особливістю виборів було те, що під час виборчої кампанії практично зникли гасла про вихід з ЄС, а апологети так званого «крайнього євроскептицизму» навіть заперечували свої колишні вимоги. Замість цього в умовах приїзду до Європи мігрантів-мусульман керівники правих популістів залучили стратегію, в межах якої євроскептики стали видавати себе за захисників справжньої Європи, європейських патріотів, які стоять на захисті традиційних європейських цінностей. Не можна оминати увагою ще одну притаманну всім виборам у ЄП особливість. Як правило, найбільшу активність проявляє виборець партій, які перебувають у своїх країнах в опозиції. Прихильники партій, тимчасово (або постійно) відсторонених від владних важелів у своїх державах, на євровиборах отримують додаткову можливість висловити свою підтримку тим, хто не несе прямої відповідальності

за події і явища негативного плану у міжвиборчий період. Тому, як правило, представництво національної опозиції в Європарламенті набагато ширше і різноманітніше, ніж у власних державах.

Отже, з 751 місця у Європарламенті 500 місць, тобто дві третини отримали партії, що підтримують інтеграцію Європи (єврооптимісти). Решту місць поділили між собою партії так званого євроскептичного спрямування. Їх стало більше, як і в усій європейській політиці загалом, проте їм не вдалося суттєво збільшити своє представництво в Європейському парламенті нового скликання.

Статистика підсумків останніх виборів в Європейський парламент навряд чи істотно вплине на характер роботи вищого органу законодавчої влади Євросоюзу. У всякому разі арифметична більшість прихильників коригування, а не зміни позиції Європейського парламенту з основних питань зовнішньої та внутрішньої політики ЄС, зможе і в доступному для огляду майбутньому визначати характер діяльності Євросоюзу. Проте позиції євроскептиків, особливо у питаннях зовнішньоекономічної співпраці, знаходять прихильників серед інших груп парламенту. Насамперед йдеться про відновлення співпраці з Росією, оскільки це, за словами багатьох європейських проросійських політиків, вигідно не лише національному бізнесу, а й виборцям загалом. Для нашої країни такі настрої вкрай небажані, оскільки можуть призвести до зняття чи послаблення санкцій проти Російської Федерації. Крім того, звертає на себе увагу посилення проросійських настроїв в інформаційному просторі ЄС та активна участь у цих процесах європейських політиків. Тому пошук союзників серед політичних партій, представлених в Європейському парламенті, є стратегічно важливим завданням як для державних інституцій, так і для української партійної системи. Йдеться не лише про налагодження зв'язків між політичними партіями, а й про пошук та залучення до тісної співпраці з Україною окремих авторитетних особистостей європейської політики з метою протидії агресивній політиці російської Федерації та захисту національних інтересів.

**Висновки.** Підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що дослідження природи євроскептицизму та його вплив на політичну та національну безпеку української держави є вкрай важливою науково-практичною проблемою, вивчення якої дає можливість глибше зрозуміти специфіку сучасних європейських політичних процесів. Крім того, це створює можливість компетентно та ефективно протидіяти тим політичним силам усередині ЄС, які становлять загрозу національній безпеці України. У подальших дослідженнях варто звернути увагу на особистісний чинник європейської політики, оскільки роль та вплив окремих політичних лідерів на вироблення політики ЄС щодо нашої країни залишається недостатньо вивченою проблемою.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Розумний М.М. Виклики національного самовизначення. Київ: НІСД, 2016. 196 с.
2. Вітман К.М. Євроскептицизм як прояв дезінтеграційних тенденцій в ЄС. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія*. Одеса: Фенікс, 2017. Вип. 13. С. 8–12.
3. Гісса О.К. Діяльність євроскептиків в Європейському парламенті: ретроспективний і сучасний виміри. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. Чернівці, 2014. Вип. 2. С. 172–181.
4. Бондаренко О. Аналіз впливу міграційних процесів на рівень євроскептицизму серед громадян ЄС. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини: науковий журнал*. Луцьк, 2017. Вип. 6. С. 96–102.
5. Наумкіна С., Маслов Ю. Європейські парламенти як органи забезпечення інституційної платформи взаємодії в суспільстві. *Політикус*. Одеса, 2019. Вип. 1. С. 58–62.
6. Тарнавський О. Генезис євроскептицизму. Європейські студії в Україні: здобутки, виклики та перспективи. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 2 червня 2017 р.). Київ: Українська Асоціація викладачів і дослідників європейської інтеграції, 2017. 416 с.
7. Кошкин А.П., Новиков А.В. Геополитический треугольник отношений России, Евросоюза и США: взгляд в будущее. *Власть*, 2016. Вып. 4. С. 5–13.
8. Оленченко В.А. Миграционная волна в Европе. Запад – Восток – Россия. Томск, 2016. С. 60–63.
9. Норвегия начала выдворение беженцев обратно в Россию. URL: [https://www.bbc.com/russian/international/2016/01/160119\\_norway\\_migrants\\_russia](https://www.bbc.com/russian/international/2016/01/160119_norway_migrants_russia)
10. Врадій О. Можливості подолання проблеми «Демократичного дефіциту» в Європейському Союзі. *Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї*. Київ, 2010. Вип. 21. С. 267–280.

#### REFERENCES:

1. Rozumnyj M. (2016) Vyklyky nacionalnogo samovyznachennja. Kyjiv, 196.
2. Vitman K. (2017) Jevroskeptycyzm jak projav dezintegracijnykh tendencij v JeS [Eurosepticism as a manifestation of disintegration tendencies in the EU]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo ghumanitarnogho universytetu. Serija: Istorija. Filosofija. Politologhija*. № 13. S. 8–12.
3. Ghissa O. (2014) Dijalnistj jevroskeptykiv v Jevropejskomu parlamenti: retrospektyvnyj i suchasnyj vymiry [The activities of Eurosceptics in the European Parliament: retrospective and modern dimensions]. *Mediaforum: analytika, proghnozy, informacijnyj menedzhment*. № 2. S. 172–181.
4. Bondarenko O. (2017) Analiz vplyvu migracijnykh procesiv na rivenj jevroskeptycyzmu sered ghromadjan JeS [Analysis of the impact of migration processes on the level of Eurosepticism among EU citizens]. *Naukovyj visnyk Skhidnojevropejskogho nacionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrajinky. Mizhnarodni vidnosyny: naukovyj zhurnal*. № 6. S. 96–102.
5. Naumkina S., Maslov Ju. (2019) Jevropejski parlamenti jak orghany zabezpechennja instytucijnoji platformy vzajemodiji v suspiljstvi [European parliaments

as bodies for providing an institutional platform for interaction in society]. *Politykus*. № 1. S. 58–62.

6. Tarnavskiy O. (2017) Ghenezys jevroskeptycyzmu. Jevropejski studiji v Ukraïni: zdotuky, vyklyky ta perspektyvy [Genesis of Euroscepticism. European Studies in Ukraine: Achievements, Challenges and Prospects]. *Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoji naukovopraktychnoji konferenciji* (Kyjiv, 2 chervnja 2017 r.). Kyjiv: Ukraïnsjka Asociacja vykladachiv i doslidnykiv jevropejskoji integraciji. 416 s.

7. Koshkin A.P., Novikov A.V. (2016) Geopoliticheskiy treugol'nik otnosheniy Rossii, Evrosoyuza i SShA: vzglyad v budushchee [The geopolitical triangle of relations between Russia, the European Union and the United States: a look into the future]. *Vlast'*. № 4. S. 5–13.

8. Olenchenko V.A. (2016) Migratsionnaya volna v Evrope. Zapad – Vostok – Rossiya [Migration wave in Europe. West – East – Russia]. Tomsk. S. 60–63.

9. Norvegiya nachala vydvorenje bezhentsev obratno v Rossiyu [Norway has started the expulsion of refugees back to Russia]. URL: [https://www.bbc.com/russian/international/2016/01/160119\\_norway\\_migrants\\_russia](https://www.bbc.com/russian/international/2016/01/160119_norway_migrants_russia)

10. Vradij O. (2010) Mozhlyvosti podolannja problemy «Demokratychnogo deficytu» v Jevropejskomu Sojuzi [Opportunities to overcome the problem of «Democratic deficit» in the European Union]. *Suchasna ukraïnsjka polityka. Polityka i politologhy pro neji*. Kyjiv. № 21. S. 267–280.

## The role of Russian strategic communications in the European information space (on Euroscepticism)

Kozma Vasyl Vasylovych

Doctor of Political Sciences,  
Associate Professor,  
Leading Researcher at the Scientific  
and Organizational Center  
National Academy  
of Security Service of Ukraine  
Mikhail Maksimovich str., 22,  
Kyiv, Ukraine

*The problem of strategic communications has recently become relevant for international policy research both in terms of determining the conceptual and categorical characteristics of foreign policy instruments, and the applied aspect of the activities of international actors. For modern states, strategic communication is a tool of public administration, a critical factor of strategic deterrence, part of the political, diplomatic and military package of activities in the international arena.*

*The article is devoted to the strategic communications of the Russian Federation in the European information space in the context of studying the nature of Euroscepticism. The relevance of the study is that it focuses on the analysis of the main factors of Euroscepticism, one of which is the Russian information influence.*

*The aim of the article is to find out the main reasons for the growth of the number of Eurosceptics today and the consequences of such growth for the national security of Ukraine. It is noted that the main driver of the growing popularity of Eurosceptic political forces in recent decades has been the financial crisis and austerity measures, which have caused dissatisfaction among citizens, whose well-being has declined markedly.*

*The article focuses on the parties and movements of Eurosceptics, whose leaders, seeking to win the votes of voters, use any methods of populist rhetoric, playing primarily on the nationalist and anti-immigrant sentiments of voters. The result of the last elections to the European Parliament confirmed the predictions of researchers about the possibility of some success of Eurosceptics. However, they failed to achieve the desired percentage of votes to significantly influence decision-making. It is emphasized that any crisis in the euro area affects the level of Euroscepticism, but this effect is by no means monolithic. Important national differences in the structure of Euroscepticism should be taken into account, as political forces in the country understand and interpret this concept differently.*

**Key words:** Euroscepticism, strategic communications, international security, integration, migration policy, national security.